

LBRIS

We know
books

MARY SHELLY

FRANKENSTEIN

SAU

PROMETEUL

MODERN

Traducere din limba engleză și note de
Andrei Covaciu

NEMIRA

CAPITOLUL 1

Sunt genevez prin naștere, iar familia mea este una dintre cele mai respectabile din această republică. Înaintașii mei au fost, vreme de secole, sfetnici și avocați, în vreme ce tatăl meu a ocupat diverse demnități publice cu onoare, lăsând în urma lui o reputație bună. Se bucura de respectul tuturor celor care îl cunoscuseră și era renumit pentru integritatea și acribia cu care își ducea la îndeplinire atribuțiile. Și-a petrecut tinerețea ocupându-se fără ostoi de treburile țării; diverse circumstanțe l-au împiedicat să se însoare la o vârstă potrivită, așa că abia către asfințitul vieții a devenit soț și tată de familie.

Cum circumstanțele însurătorii sunt reprezentative pentru caracterul lui, nu mă pot abține să nu le descriu. Unul dintre prietenii lui apropiați era un neguțător care, în urma unor ghinioane înlănțuite, a scăpătat, înfundându-se în sărăcie. Acest bărbat pe nume Beaufort ținea la propria mândrie și nu putea suporta să trăiască în sărăcie și uitare în țara în care cândva se distinsese atât prin rang, cât și prin anvergura propriilor succese. După ce și-a plătit datoriile într-o manieră cât se poate de onorabilă, s-a retras împreună cu fiica lui la Lucerna, acolo unde și-a continuat viața în obscuritate și mizerie. Tatăl meu nutrește pentru prietenul său o iubire sinceră, fiind deosebit de afectat de plecarea lui în niște circumstanțe într-atât de regretabile. Deplângea amarnic falsa mândrie care îl mânase pe Beaufort să se comporte într-o manieră ce vădea o atât de slabă apreciere a afecțiunii lor reciproce. Nu a pregetat să pornească în căutarea lui, nutrinde speranța că va putea să-l convingă să o ia de la capăt cu sprijinul lui deopotrivă financiar și profesional.

Beaufort își luase nenumărate măsuri să-și șteargă urmele, așa că au trecut zece luni până când tatăl meu a reușit să-i descopere ascunzătoarea. Nespuse de bucuros că își regăsise prietenul, s-a zorit să ajungă la locuința acestuia, aflată pe o stradă lăturalnică din apropierea râului Reuss. Doar că, în momentul în care a pășit înăuntru, a fost întâmpinat de o mizerie și de o disperare de nedescris. Beaufort reușise să salveze doar o mică sumă de bani de pe urma falimentului, suficientă însă ca să poată supraviețui câteva luni, sperând ca între timp să-și găsească o slujbă onorabilă într-o firmă de comerț. Atâta doar că răgazul pe care și-l îngăduise l-a petrecut nefăcând nimic, suferința lui adâncindu-se și supurând asemenea unui puroi ori de câte ori avea vreme să cadă pe gânduri, iar la capătul a trei luni a căzut bolnav la pat, incapabil să mai facă ceva.

Fiica lui îl oblojea cu o afecțiune nemărginită, însă se lăsa cuprinsă de disperare observând cât de rapid se împuținau micile lor economii și dându-și seama cât de curând vor rămâne fără niciun mijloc de subzistență. Caroline Beaufort însă făcea dovada unei istețimi nemaîntâlnite, iar natura ei curajoasă o ajuta să facă față vicisitudinilor vieții. Acceptase slujbe ordinare, învățase să împletească paie și, puțin de ici, puțin de colo, reușea să câștige suficient cât să nu moară de foame nici ea, nici tatăl ei.

Trecuseră deja câteva luni de când începuse să-și câștige traiul cu sudoarea frunții. Între timp, starea tatălui se înrăutățise, iar ea ajunsese să nu mai aibă timp de altceva, mijloacele lor de trai diminuându-se considerabil; după zece luni, tatăl a murit, lăsând-o orfană și ajunsă în sapă de lemn. Această ultimă lovitură o copleșise, iar în momentul în care tata a pășit în odaie, a găsit-o îngenunchată lângă sicriul lui Beaufort, plângând cu lacrimi amare. Pentru biata fată, sosirea lui s-a asemuit apariției unui spirit protector care i-a propus s-o pună sub propria oblăduire, iar după înmormântare, tatăl meu a luat-o cu el la Geneva, unde i-a purtat de grijă ca unei rude. Doi ani mai târziu, Caroline a devenit soția lui.

Diferența de vârstă dintre părinții mei era considerabilă, însă circumstanțele în care cei doi se reîntâlniseră fuseseră de natură să-i apropie, întemeind o relație plină de devoțiune afectuoasă. Spiritul dreptății,

care călăuzea mintea limpede a tatălui meu, îi impunea să iubească numai persoane al căror comportament nu-l dezamăgise niciodată. Poate că în trecut iubise pe cineva doar ca să descopere, prea târziu, că își risipise afecțiunea cu o femeie nedemnă de aceasta, așa că ulterior alesese să nu se mai pripească. Dragostea pe care i-o arăta mamei părea adesea un adevărat spectacol al recunoștinței și al venerației, atât de străin de felul în care oamenii bătrâni se atașează îndeobște de parteneri mai tineri, de vreme ce iubirea lui se lăsa inspirată de respectul virtuților mamei și de dorința lui de a deveni leacul necazurilor pe care biata femeie le îndurase, ceea ce făcea ca felul în care se purta cu ea să fie caracterizat de o nețârmurită gingășie. Totul părea făcut să-i satisfacă dorințele și nevoile. Tata se străduia s-o protejeze, așa cum grădinarul se străduiește să ocrotească o plantă exotică de orice vânt neprielnic și s-o înconjoare cu tot ceea ce ar fi putut să stârnească emoții dintre cele mai plăcute în mintea ei fragedă și binevoitoare. Sănătatea și chiar serenitatea vieții ei de-acum tihnite fuseseră afectate de necazurile pe care trebuise să le îndure. În cei doi ani de dinaintea căsniciei, tatăl meu abandonase treptat toate funcțiile lui publice, iar imediat după nuntă cei doi au optat pentru clima plăcută a peninsulei italiice, sperând că schimbarea de decor mijlocită de o călătorie pe acele meleaguri miraculoase va fi capabilă să întremeze o făptură într-atât de slăbită.

După Italia, cei doi au vizitat Germania și Franța. Eu, primul lor copil, m-am născut la Napoli, acompaniindu-i din fragedă pruncie în călătoriile lor. Vreme de mai mulți ani am fost singurul lor copil. Oricât de devotați ar fi fost unul altuia, părinții mei păreau să posede suficientă afecțiune cât să mă poată copleși și pe mine cu dragostea lor. Primele mele amintiri sunt legate de mângâierile tandre ale mamei și de zâmbetele binevoitoare ale tatălui. Devenisem jucărioara și idolul lor, ba chiar mai mult de-atât – eram copilul lor, o creatură inocentă și lipsită de apărare cu care pronia se învrednicise să-i blagoslovească, pe care ei urmau s-o crească cum se cuvine și al cărei viitor, fericit sau mizabil, depindea de felul în care cei doi s-ar fi achitat de obligațiile parentale. Luând în considerare felul în care părinții mei se îngrijeau de cele datorate ființei căreia îi dăduseră viață, la care se adăuga afecțiunea

perpetuă care părea să-i anime pe amândoi, vă puteți da seama că toate ceasurile prunciei mele au reprezentat tot atâtea lecții de răbdare, îngăduință și stăpânire de sine. Viața mea lipsită de griji îmi oferea pe vremea aceea numai bucurii.

Vreme îndelungată am reprezentat pentru ei unica lor grijă. Mama își dorea cu ardoare să aibă și o fiică, însă eu rămăsesem singura lor odraslă. Pe când aveam cinci ani, în timpul unei excursii de-a lungul fruntariilor Italiei, familia noastră a petrecut o săptămână pe malul lacului Como. Firea lor mărinimoasă îi îndemna adesea să viziteze cocioabele săracilor. Pentru mama mea aceasta însemna mai mult decât o datorie, era o necesitate, o pasiune care îi amintea de suferințele pe care la îndurase ea însăși și pe care reușise să le depășească, însemna un gest prin care spera să retrezească și ea la viața îngerii protectori ai unor oameni năpăstuiți de soartă. În timpul uneia dintre aceste preumblări, atenția le-a fost atrasă de o locuință din cale-afară de sărăcicioasă pitită într-o vâlcea, în jurul căreia prezența unei liote de copii pe jumătate despuiați grăia despre pauperitatea care se înstăpânise în acel cotlon uitat de lume. Într-o zi, în vreme ce tata era plecat la Milano cu treburi, mama – împreună cu mine – a vizitat din nou această cocioabă. Acolo a întâlnit o pereche de țărani harnici, amândoi cocârjați de griji și de nevoi, care tocmai împărțeau o masă sărăcicioasă celor cinci copii flămânzi. Printre aceștia se afla unul care i-a atras în chip deosebit atenția mamei. Fetița aceea părea modelată pe un alt calapod. Ceilalți patru copii aveau ochii negri și păreau a fi niște haimanale trecute prin ciur și dărmon, în vreme ce această copilă era plâpândă și avea o piele albă ca laptele. Părul ei auriu, în pofida zdrențelor pe care le purta, îi conferea o aură aparte. Avea o frunte proeminentă, curată, și niște ochi limpezi, în vreme ce buzele adăugau chipului ei o expresie atât de dulce și de sensibilă, încât îți crea impresia că făptura aceea ar fi aparținut unei specii distincte, pogorâte direct din rai și etalând din cap până-n picioare trăsăturile unei ființe celeste.

Țăranca, observând-o pe mama mea cum se holbează, plină de uimire și de admirație, la fiica ei cea drăgălașă, s-a grăbit să ne spună povestea micuței. Aceasta nu era fiica ei, ci odrasla unui nobil milanez. Mama ei era nemțoaică și murise în chinurile facerii. Copila fusese

încredințată acestei familii ca să fie alăptată, pe vremea aceea aceasta ducând-o ceva mai bine. Cei doi țărani se căsătoriseră de puțină vreme, iar copilul lor cel mare abia ce se născuse. Tatăl fetei se număra printre acei peninsulari educați în cultul vechii glorii a Italiei, unul dintre acei *schiavi ognor frementi*¹ care făceau tot ce le stătea în puteri să-și elibereze țara. Bărbatul devenise victima propriilor năzuințe. Dacă murise sau dacă zăcea într-una dintre temnițele austriece nu se putea ști. Averele îi fusese confiscată, fetița lui devenise orfană și fusese trimisă la cerșit. A continuat să trăiască alături de părinții ei adoptivi, în cocioaba lor dărăpănată, mai frumoasă decât un trandafir de grădină printre niște mărăcini întunecați.

Când tata s-a întors de la Milano, m-a găsit jucându-mă în holul vilei noastre cu un copil mai bălai decât un heruvim din tablouri – o făptură a cărei privire părea să lumineze totul în jur și ale cărei înfățișare și purtări erau mai grațioase decât cele ale caprelor negre de pe țancuri. Imediat i s-a explicat ce se petrecuse. Cu aprobarea lui, mama i-a convins pe ocrotitorii de la țară ai fetei să-i încredințeze copila. Aceștia se atașaseră de orfana cea drăgălașă. Prezența ei fusese o adevărată binecuvântare pentru ei, însă ar fi fost nedrept s-o lase să-și continue viața în sărăcie, câtă vreme providența îi oferise șansa unei familii proteguitoare atât de distinse. Au căutat sfatul preotului local și, în urma conversației purtate cu acesta, Elizabeth Lavenza a pătruns în căminul nostru, devenind pentru mine mai mult decât o soră – adorata tovarășă a tuturor preocupărilor și bucuriilor mele.

Toată lumea o iubea pe Elizabeth. Simpatia vădită, aproape reverențioasă, de care se bucura fata, și pe care o împărtășeam și eu, a devenit mândria și încântarea mea. Cu o seară înainte ca mama s-o aducă în casa noastră, mi-a spus pe un ton jucăuș:

— Am pentru Victor al meu un cadou drăgălaș, pe care i-l voi aduce mâine.

¹ *Schiavi ognor frementi* (lit. „sclavi mereu furioși“, în limba italiană în original) – termenul îi desemnează pe nobilii lombarzi nemulțumiți de faptul că, după Congresul de la Viena din 1814–1815, țara lor fusese acaparată de Austro-Ungaria.

Iar a doua zi mi-a dăruit-o pe Elizabeth, așa cum promisese, în vreme ce eu, cu seriozitatea credulă de care numai un copil este capabil, îi interpretasem cuvintele literal, așa că acum vedeam în Elizabeth ceva ce îmi aparținea – un cadou pe care urma să-l iubesc, să-l ocrotesc și să-l prețuiesc. În toate laudele care îi erau aduse ei vedeam o apreciere a felului în care îi purtasem de grijă. Nu există nici cuvinte, nici propoziții în măsură să exprime genul de relație care se înfiripase între noi. Mi-a devenit mai mult decât o soră, întrucât, până la moarte, a rămas a mea și numai a mea.

CAPITOLUL 2

Am crescut împreună, diferența de vârstă dintre noi fiind mai mică de un an. Nu trebuie să amintesc faptul că între noi nu încăpeau zăzării și certuri. Prietenia noastră era însuflețită de o armonie deplină, în vreme ce diferențele de caracter nu făceau decât să ne apropie și mai mult. Elizabeth era o persoană ceva mai calmă și mai silitoare, însă, cu toată înflăcărea mea, reușeam să mă concentrez mai bine decât ea și manifestam o sete de cunoaștere mai adâncă. Ea se îndeletnicea cu lectura inefabilelor creații ale poezilor și cu admirarea majestuoaselor și pitoreștilor peisaje care înconjurau casa noastră din Elveția – contururile sublime ale creștelor, perindarea anotimpurilor, furtuni și acalmii, tăcerea iernilor, precum și viața fremătătoare a verilor noastre alpine – în toate acestea găsim o nescată sursă de admirație și de încântare. În vreme ce prietena mea se mulțumea să contemple magnifica înfățișare a naturii, eu mă adâncisem în cercetarea cauzelor care o făcuseră posibilă. Pentru mine, lumea reprezenta un secret pe care doream să-l deslușesc. Curiozitatea, interesul constant pentru descoperirea tainicilor legi ale naturii, bucuria nețârmurită pe care mi-o provoca treptata lor relevare – toate acestea se numără printre primele mele experiențe de viață.

Odată cu nașterea celui de-al doilea fiu, mai mic decât mine cu șapte ani, zilele de hoinăreală ale părinților mei au luat sfârșit, stabilindu-se în țara lor natală. Dețineam o casă în Geneva și un conac la Berlive, pe

țărâmul răsăritean al lacului, la o leghe și ceva de oraș. Locuiam mai mult în cel din urmă, viața părinților mei desfășurându-se într-o izolare aproape completă. Îmi intrase în fire să evit mulțimile, mai totdeauna preferând grupurile mai mici de oameni. Prin urmare, nu prea mă interesau colegii de școală, cu toate că am legat o adâncă prietenie cu unul dintre ei. Henry Clerval era fiul unui neguțător din Geneva. Se distingea printr-o fantezie debordantă și era omul unei singure pasiuni. Îi plăceau proiectele îndrăznețe, greutățile și chiar pericolele inutile. Citise din scoarță-n scoarță toate romanele cavaleresti și de dragoste pe care reușise să pună mâna. Compunea cânturi eroice și începuse să scrie mai multe povești cu magicieni și cavaleri dedicați unei vieți aventuroase. Ne îndemna să jucăm în piese de teatru și să participăm la tot felul de mascarade în care personajele erau alese dintre eroii bătăliei de la Roncesvalles¹, dintre cavalerii mesei rotunde a Regelui Arthur și dintre nenumărații cavaleri care își vărsaseră sângele ca să smulgă Sfântul Mormânt din mâinile necredincioșilor.

Nimeni pe lumea aceasta nu a avut parte de o copilărie mai fericită decât a mea. Părinții mei nu încetau să facă dovada blândeții și a îngăduinței lor. Noi, copiii, ne bucuram de faptul că nu ne călăuzeau pașii asemenea unor tirani mânați de propriile capricii, ei fiind, fără umbră de îndoială, sursa nenumăratelor bucurii de care aveam parte. Ori de câte ori întâlneam alte familii, îmi puteam da seama cât de blagoslovită era a mea, recunoștința pe care o simțeam atunci făcându-mă să mă las cuprins de o dragoste filială aparte.

Uneori mă pierdeam cu firea și deveneam violent, întrucât pasiunile mele nu puteau fi decât arzătoare, însă acest temperament mă ajuta să nu mă dedic unor îndeletniciri copilărești, ci să-mi văd mai departe, cu sânguință, de învățatură – dar nu asimilând cunoștințe pe cât de variate, pe atât de superficiale. Mărturisesc faptul că nu m-au atras nici structurile gramaticale ale limbilor, nici formele de guvernământ, nici politicile urmate de diverse state. Ceea ce voiam eu să învăț erau

¹ Bătălia de la Roncesvalles (sau fr. Roncevaux) – bătălie purtată în anul 778, în care ariergarda lui Carol cel Mare a înfrânt triburile basce și în care și-a pierdut viața celebrul cavaler Roland.

secretele cerului și ale pământului și, fie că era vorba despre alcătuirea exterioară a lucrurilor, despre spiritul lăuntric al naturii sau despre misterele sufletului uman, căutările mele se îndreptau mai totdeauna către sfera metafizicii sau, într-un sens și mai înalt, către secretele lumii fizice.

În același timp, pe Clerval îl interesau, ca să zicem așa, diverse probleme de ordin moral. Spectacolul neîntrerupt al vieții, virtuțile diverșilor eroi și faptele acestora, care deveniseră preocuparea lui de căpătâi, în vreme ce visul lui era acela ca și numele lui să ajungă cândva în marea carte a istoriei în care sunt consemnați toți acei oameni viteji și aventuroși care au binemeritat slava propriilor semeni. În tot acest timp, sufletul neprihănit al lui Elizabeth strălucea asemenea unei candelă în căminul nostru plin de tihnă. Nu înceta să ne încante; cu zâmbetul ei, cu glasul ei catifelat, cu privirea ei izvorând dintr-o pereche de ochi îngerești – toate acestea ne aduceau mângâiere și ne umpleau de însuflețire. Ea era spiritul viu al dragostei care înmoaie suflete și creează atracție; uneori, în timp ce învățam, deveneam ursuz din pricina naturii mele pasionale, însă ea mereu avea darul de a mă domoli, oferindu-mi modelul propriei gingășii. Cât despre Clerval – cine altcineva ar fi putut să cucerească reduta spiritului nobil al prietenului meu? Poate că nu ar fi fost la fel de îngăduitor, poate că generozitatea lui nu ar fi fost la fel de dezinteresată, poate că înclinația lui pentru aventură l-ar fi împiedicat să devină o persoană atât de bună și de tandră dacă ea nu i-ar fi sugerat că virtuțile bunăvoinței și ale facerii de bine ar trebui să reprezinte întotdeauna scopul final al ambiției lui înflăcărate.

Îmi face o nespusă plăcere să rememorez crâmpie din propria copilărie, din vremurile în care necazurile încă nu îmi împovăraseră mintea, preschimbând așteptări luminoase și planuri mărețe în gânduri întunecate, îndreptate, îngust, spre sine. În plus, descriind perioada timpurie a vieții mele, voi putea să amintesc acele întâmplări care m-au apropiat, cu pași invizibili, de nenorocirile în care am ajuns să mă cufund mai târziu, căci atunci când mă gândesc la nașterea acelei pasiuni care mai târziu avea să-mi marcheze destinul, o văd apărând asemenea unui pârau de munte, din niște izvoarașe fără însemnătate, aproape menite uitării, apele acestora umflându-se însă treptat și devenind torentul care avea să măture în

LEBDIS

calea lui toate speranțele și bucuriile mele. Filozofia naturală¹ a fost domeniul cărui mi-am dedicat viața și, prin urmare, aș dori să descriu în această poveste întâmplările care m-au apropiat de el. Pe când aveam treisprezece ani, am plecat cu toții într-o excursie de plăcere la băile termale de la Thonon. Vremea neprielnică însă ne-a forțat să rămânem o zi întreagă închiși în han. Acolo am descoperit, din pură întâmplare, un volum din operele lui Cornelius Agrippa. L-am deschis fără prea mare trageră de inimă. Teoria pe care el se străduiește să o demonstreze acolo, precum și minunatele fapte pe care le descrie mi-au preschimbă curând apatia în entuziasm. O nouă rază de lumină părea să se fi pogorât în mintea mea și, trepidând de bucurie, i-am spus tatei ce descoperisem. Tata a aruncat o privire pe pagina de titlu și a exclamat:

— Ah! Cornelius Agrippa! Dragul meu Victor, nu-ți irosi timpul cu așa ceva, e o aiureală bună de aruncat la gunoi.

Dacă, în loc să aibă o asemenea reacție, tata s-ar fi ostenit să-mi explice faptul că principiile lui Agrippa fuseseră demontate și că, între timp, fuseseră implementate un sistem științific modern – mai eficient decât cel de dinainte, întrucât foloasele celui dintâi erau himerice, în vreme ce ale celui din urmă erau reale și practice –, cu siguranță aș fi lăsat cartea lui Agrippa deoparte și mi-aș fi folosit imaginația, așa înfierbântată cum era ea pe atunci, ca să revin cu și mai multă pasiune la studiile pe care temporar le abandonasem. Ar fi fost chiar posibil ca șuvoiul de idei care mi-ar fi trecut ulterior prin minte să nu primească acel impuls fatal care, în cele din urmă, avea să mă distrugă. Doar că privirea aceea superficială pe care tata a aruncat-o asupra volumului respectiv nu m-a convins că el ar fi fost familiar cu conținutul acestuia, așa că am continuat să citesc cu multă sete. De cum am revenit acasă, prima mea grijă a fost să procur toate lucrările acestui autor, iar apoi pe cele ale lui Paracelsus și Albertus Magnus. În felul acesta am citit și am studiat, cu încântare, bizarele fantezii ale acestor scriitori, care mie unuia mi se păreau a fi niște comori la care, în afară de mine, puțini oameni mai aveau acces. Am spus deja că dintotdeauna m-a caracterizat o dorință aprinsă de a pătrunde secretele naturii. În pofida eforturilor intense și a minunatelor descoperiri ale savanților moderni,

atunci când îi citeam pe aceștia, mereu îmi ridicam nemulțumit capul din carte. Despre Sir Isaac Newton se spune că ar fi mărturisit că se simte asemenea unui copil care culege scoici pe țărmul vastului și neexploratului ocean al adevărului. Succesorii lui, din fiecare ramură a filozofiei naturale, îmi erau, de asemenea, cunoscuți și, la vârsta pe care o aveam atunci, mi se păreau deja a fi niște novici implicați într-un efort asemănător.

Țăranul needucat observă fenomenele naturale care îl înconjoară și le cunoaște aplicația practică. Cel mai savant dintre savanți cunoaște puțin mai mult decât acesta. El a dezvăluit parțial chipul naturii, însă contururile ei nepieritoare încă reprezintă un miracol și un mister. Savantul încă este capabil să disece, să cerceteze și să numească, însă cauzele de ordin secundar și terțiar, și cu atât mai puțin cele finale, îi sunt complet necunoscute. Cercetasem cu atenție fortificațiile și impedimentele care descurajează curiozitatea omenească să pătrundă în citadela naturii, apoi mă grăbisem, în ignoranța mea, să bombăn nemulțumit.

Iată însă câteva cărți și câțiva autori care pătrunseseră mai în adânc și care cunoșteau mai mult. Le-am luat speculațiile de bune, devenind în felul acesta discipolul lor. Poate părea ciudat ca așa ceva să se mai poată petrece în Secolul Luminilor, însă în timp ce urmam în continuare școlile din Geneva, devenisem destul de erudit, ca autodidact, în domeniile mele preferate. Pe tatăl meu nu îl preocupau științele, drept urmare, am fost lăsat să băjbăi copilărește în vreme ce setea de cunoaștere specifică unui elev continua să mă caracterizeze. Sub îndrumarea noilor mei dascăli, am pornit cu râvnă în căutarea pietrei filozofale și a elixirului vieții, însă cel din urmă avea curând să-mi acapareze întreaga atenție. Bogăția reprezenta pentru mine un țel inferior, însă câtă glorie ar fi putut să însoțească descoperirea unui leac universal care ar fi făcut din om o ființă vulnerabilă numai în fața unei morți violente! Dar ambițiile mele nu se opreau aici. Autorii mei își îngăduiseră să promită în scrierile lor chiar și lucruri precum invocări ale stafiilor și demonilor, o putere pe care căutam cu pasiune să ajung s-o posed, iar dacă incantațiile mele dădeau întotdeauna greș, eu puneam eșecul pe seama propriei lipse de experiență și a propriilor greșeli, mai degrabă decât pe nepriceperea sau pe lipsa de acuratețe a dascălilor mei. Iată, așadar, cum o vreme mi-am pierdut timpul cu sisteme caduce, jonglând asemenea unui

¹ Sintagmă care, după 1834, a fost înlocuită treptat cu aceea de „știință“.

novice cu o mie de teorii contradictorii și zbatându-mă cu disperare în mocipla unor cunoștințe eclecticice, călăuzit de o imaginație aprinsă și de puterea de judecată a unui copil, până în ziua în care o nouă întâmplare mi-a modificat felul de a gândi. Pe când aveam vreo cincisprezece ani și locuiam cu toții retrași la casa noastră de lângă lacul Berlive, am fost martorii unei furtuni cu tunete și trăsnete dintre cele mai dezlănțuite. Aceasta s-a apropiat de noi, venind de undeva din spatele munților Jura, și imediat un tunet s-a făcut auzit, atât de înfricoșător de puternic, încât părea să fi venit în același timp din toate cele patru puncte cardinale. În vreme ce furtuna continua să-și facă mendrele, eu am rămas pe loc privind-o, cu încântare și curiozitate, cum avansează. Cum stăteam în pragul ușii, am zărit deodată un șuvoi de foc izvorând dintr-un stejar rotat care se afla la vreo optsprezece metri de casa noastră; și, de cum lumina aceea orbitoare a dispărut, odată cu ea a dispărut și stejarul, în locul acestuia nemairămânând decât un ciot explodat. În dimineața zilei următoare ne-am dus să vedem ce se petrecuse și am găsit copacul distrus într-o manieră nemaiîntâlnită, pentru că acesta nu fusese pur și simplu despicat în urma șocului, ci transformat în mii și mii de așchii. Nu mai fusesem nicicând martorul unei asemenea distrugerii.

Înainte de aceasta nu cunoscusem legile fundamentale ale electricității. Întâmplarea făcea ca în ziua respectivă alături de noi să se afle și o persoană care posedă cunoștințe temeinice din domeniul filozofiei naturale și, impresionat de catastrofă, bărbatul acela a început să ne descrie teoria pe care o dezvoltase cu privire la electricitate și galvanism, o teorie deopotrivă nouă și uimitoare, cel puțin din punctul meu de vedere. Ceea ce ne-a descris el a avut darul să pună serios în umbră scrierile unor savanți precum Cornelius Agrippa, Albertus Magnus sau Paracelsus, eroii imaginației mele, și, printr-un joc al sortii, discreditarea lor m-a determinat să-mi întrerup studiile obișnuite. Am trăit atunci senzația că nimic nu poate și nu va putea fi vreodată cunoscut. Dintr-odată, toate lucrurile care îmi captaseră vreme îndelungată atenția deveniseră demne de dispreț. Printr-unul dintre acele capricii ale minții care obișnuiește să ne joace renghiuri mai ales în tinerețe, mi-am abandonat brusc vechile preocupări, am considerat istoria naturală și toate ramurile acesteia ca fiind o creație diformă și neizbutită, începând

să nutresc un dispreț suveran pentru o așa-zisă știință care nu ar putea niciodată măcar să calce pragul adevăratei cunoașteri. În această stare de spirit am început să studiez matematica și materiile care îmbrățișează ideea că știința trebuie să aibă niște fundații solide, numai în felul acesta ea putându-se bucura de toată considerația mea.

În ce manieră stranie pot fi plămădite sufletele noastre și cât de subțiri sunt firele care ne pot trage spre prosperitate ori decădere! Atunci când privesc în urmă, am impresia că această cvasimiraculoasă preschimbare a înclinațiilor mele ar fi fost opera directă a îngerului meu păzitor – ultimul efort făcut de instinctul de conservare pentru a mă feri din calea furtunii care deja adăsta printre stele, pregătindu-se să mă învăluie. Biruința ei a fost prevestită de strania acalmie și pace sufletească ce au urmat abandonării vechilor și chinuitoarelor mele preocupări. Iată felul în care am ajuns să asociez răul cu continuarea și fericirea cu întreruperea lor.

Toate acestea au reprezentat un adevărat efort al spiritului binelui, însă efectele lui nu au fost pe măsură. Implacabilitatea destinului era mult prea puternică, iar imuabilele sale legi prevesteau distrugerea mea – o distrugere pe cât de cumplită, pe atât de totală.